

I. Насовіч праз назоў „Крывічы“

У „Ведзе“ з 1952 г. на бачыне 53 надрукаваная зацемка „Беларускі слоўнік I. Насовіча і Расійская акадэмія навук“, у каторай прыведзеныя сьветчаньні самога Насовіча, што ён свой слоўнік назваў „крывіцкім“, але Расійская акадэмія змяніла гэты назоў на „беларускі“. Гэтта падаем дальшае сьветчаньне праз (пра) дачыненне аўтара найлепшага дагэтуль беларускага слоўніка да назову „Крывічы“. Наймя ў перадмове да запісаных ім беларускіх народных песняў, надрукаваных у 1873 г., Іван Насовіч піша даслоўна гэтаг:

Беларускія песні, шмат якія, ё глыбокай старыною, што зь веку ў век адзіна вуснай дорогаю перайшлі да цяперашняга простага народу. Гэтыя старавечныя песні — тыповыя для Славянскага і асабліва Крывіцкага плямёні.

Ня лішнім уважаю гэтта сказаць, — кажа далей Насовіч, — што назоў „Крывічы“, таксама як і найстаршыя песні, належа да ўсіх наагул плямёнаў, што займалі, і цяпер да карэнных патомкаў іхных, займаючых усю тэрыторыю Беларускага краю, апроча Лятувісаў (Литовцев). Гэтыя ўсі плямёны завуцца адным імяням „Крывічы“, папольску *Krywiczcy* і панямецку *Krewings*, значыцца, людзі аднае крыві, радня, свае плямёны. Слова *Крывічы* паходзе ад слова *кroy* — *кыві*, бо ад гэтага—ж слова паходзяць словы: *кывавец* (*кывавик*, *сердолик*), *кывавы*, *кывяніць* і інш. (И.И. Носович. Белорусские песни // Записки Императ. русского географ. общества по отд. этнографии, т. V. Пецябург, 1873, б. 47).

Кажучы, што „Крывічы“ ё нацыянальны назоў, ня толькі ўсіх старавечных, але і ўсіх цяперашніх Беларусаў, Насовіч гэтым выказуе пагляд, што трэба і цяперака ўжываць гэты назоў як агульна-нацыянальны назоў нашага народу. Дыкжэ ў дзевятнанцатым стагодзьдзю зьявілася імкненьне аднавіць стары нацыянальны назоў „Крывічы“. Расійцы, захапіўшы нашу Бацькаўшчыну і адабраўшы ад ейнага народу ягоны тагачасны нацыянальны назоў „Літва“, „Ліцьвіны“, каторы пачалі тарнаваць да Жмудзіноў, а нашаму народу накідаць, із русыфікацыйнай мэтаю, назоў „Беларусы“, выклікалі патрэбу аднаўленьня старшага назову, назову, што сьветчыў пра нашу нацыянальную апрычонасьць, а не пярэчыў ёй. Ініцыятарамі ўзнаўленьня назову „Крывічы“ былі сьвядомыя Беларусы — некаторыя наўчоныя, як Насовіч, і беларускія пісьменьнікі дзевятнанцатага стагодзьдзя ў сваёй бальшыні. Расійскі русыфікацыйны націск, адылі, быў такі вялікі, што гэтае імкненьне пад канец XIX стг. было прызабытае і ў XX стг. давлялося яго ўзнавіць.

Ад Выдавецтва й Рэдакцыі

„Веда“ выходзіла 1951—1954 г. Была пераважна часапісам мававедным і гістарычным. Цяпер аднавілася й будзе вылучна часапісам дзеля вызуканьня мовы вялікалітоўскае (беларускае) і гісторы Вялікалітвы—Беларусі.

Родная мова ё вытвар душы народу і найдарожшы скарб ягоны, каторага за нішто, на’т пры найгоршых умовах ня можна спабыцца. Заразом свая мова ё найлепшым сьветчаньням а прыпомненьням быцця кажнага народу, казаў тый, дакумэнтам, даным самою прыродаю. Народу, што забыўшыся свае мовы, блізу ніколі не пазнаюць, ды сам такі народ забываецца й памалу перастаець пазнаваць самога сябе, стае нявольнікам іншага, звычайна тога народу, што адабраў ад яго мову ягоную. І наадварот, народ, што захаваўшы мову сваю, можа ў найгоршых умовах спадзявацца вывальніцца, а калі ён